

Газета Фахового коледжу «Універсум»
Київського університету імені Бориса Грінченка

NOTA BENE

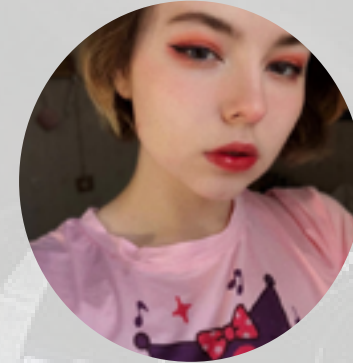
Січень—лютий 2021

У цьому випуску: Висвітлення соціальних прав в українських ЗМІ • Мовна толерантність в журналістському тексті • Толерантне висвітлення різних вікових категорій в ЗМІ • Гендерна нерівність • #ЩО • Ось так і пишу...

«NOTA BENE»
випуск № 17
січень — лютий 2021

ГОЛОВНА РЕДАКТОРКА ДИЗАЙНЕРКИ	Вікторія Христовська
	Зоя Шумак
АВТОРИ	Вікторія Малюта
	Вікторія Христовська
	Вікторія Карпінська
	Валерія Гажала
	Алла Бєдна
ШЕФ-РЕДАКТОРКА	Вікторія Малюта
	Дмитро Челишев
	Тетяна Іванівна Ус

Вікторія Малюта
Дизайнерка

Студентська газета «Nota Bene» знову з вами, і цей випуск ми вирішили зробити тематичним, розповівши про одну із особливостей роботи журналістів – висвітлення вразливих груп населення у власних матеріалах. Розповідаючи про людей різних вікових категорій, гендер, орієнтацію, хвороби та інвалідність, національні меншини та етнічні групи, працівники медіа мають послуговуватися деякими правилами та принципами доброчесності.

Європейський Союз та Рада Європи працюють разом для підтримки свободи медіа в Україні, створюючи довідники, посібники не лише для працівників засобів масової інформації, а й для звичайних людей, які хочуть налагодити відносини з іншими.

Тож якщо ви хочете доєднатися до обговорення цих тем у форматі конференції, запрошуємо вас долучитися до засідань гуртка «Дискурс». Для того щоб дізнатися тему та час нової зустрічі, пишiть на пошту vomaliuta.uk17@kubg.edu.ua або слiдкуйте за інформацією на сайті коледжу.

У цьому випуску

Висвітлення соціальних прав в українських ЗМІ	с. 4
Мовна толерантність в журналістському тексті	с. 6
Толерантне висвітлення різних вікових категорій у ЗМІ	с. 8
Гендерна нерівність	с. 10
#ЩО	с. 12
Ось так і пишу	с. 15

У номері використані ілюстрації з сайту Pinterest

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ:

Фаховий коледж «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка
Циклова комісія з видавничої справи, культури та української філології

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: просп. Гагаріна, 16

E-MAIL: notabene.kubg.edu.ua@gmail.com

Редакція залишає за собою право редагувати і скорочувати текст.

Висловлені авторами думки можуть не збігатися з позицією редакції.

При передруку посилання на «NOTA BENE» — обов'язкове!

Висвітлення соціальних прав в українських ЗМІ

Інформаційний простір відіграє одну з найважливіших ролей у формуванні народного інтелекту. Саме тому одне з основних завдань журналіста – зрозуміло, якісно, чітко і правильно донести інформацію до реципієнта.

Ми живемо в країні, яка підтримує свободу слова та ЗМІ, проте, не варто забувати про елементарні правила етикету і враховувати почуття інших людей. Професійний журналіст завжди має брати до уваги основні правила та аспекти, про які не варто забувати під час написання статті.

Сучасний журналіст має висвітлювати соціальні права і на це є декілька вагомих причин:

- подання якісної та актуальної інформації;
- отримання довіри аудиторії;
- розуміння сучасних проблем;
- вивчення робіт своїх закордонних колег;
- відчуття причетності до європейського демократичного вектора України;
- досягнення збалансованості поданої інформації.

Варто пам'ятати, що свобода слова не означає підтримання або розповсюдження агресії, ненависті, дискримінації стосовно предмету, що висвітлюється.

Чому це важливо?

Ми вже згадували про те, що ЗМІ мають величезний вплив на людей, тому можуть і провокувати на агресивні дії, і агітувати за мир. В історії є величезна кількість прикладів того, як

пропаганда формувала негативний настрій народу, чим провокувала конфлікти, війни, масове насильство, призводила до трагічних наслідків. Саме тому під час висвітлення деяких тем потрібно враховувати не тільки закони України щодо розповсюдження інформації, а також етичні і журналістські стандарти. Згідно з п. 15 Кодексу України, ніхто не може бути дискримінованим через свою національність, стать, расу, зовнішній вигляд, вік, стан здоров'я, погляди, соціальне становище та сексуальну орієнтацію. Вказувати на вищеперераховані ознаки особи можна лише в тому випадку, якщо ця інформація є невід'ємною та важливою складовою матеріалу і без неї він втратить основну суть.

Як подавати інформацію про людей з інвалідністю?

Інвалідність — соціальна недостатність внаслідок обмеження життєдіяльності людини, яка викликана порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, що призводить до необхідності соціального захисту і допомоги.

Особи, які мають інвалідність, перебувають у несприятливому середовищі, адже їхній стан провокує суспільні бар'єри.

Стереотипи та упередження і є найголовнішою складовою дискримінації. Важливо уникати їх під час написання статей, щоб не провокувати дискримінацію серед населення стосовно будь-чого.

Найпоширеніші стереотипи:

- інтереси і смаки людей з інвалідністю відрізняються від інтересів і смаків інших людей;

- люди з інвалідністю не вміють насолоджуватись життям, не мають стосунків, дітей, сім'ї та друзів;
- люди з інвалідністю не є самостійними та активними особистостями;
- люди з інвалідністю є важким тягарем для своїх близьких;
- людей з інвалідністю не варто брати на роботу чи навчання, вони мають інший рівень розвитку;
- люди з інвалідністю – особливі.

Всі ці упередження є хибними.

Як варто вживати лексеми, що стосуються людей з інвалідністю?

НЕКОРЕКТНО

- люди з особливостями
- люди з особливими потребами
- люди з додатковими потребами
- люди з особливими властивостями
- люди з обмеженими можливостями
- люди з обмеженими здібностями
- інвалід_ка
- каліка
- неповносправний_а
- страждаючий_а на (...)
- глухий_а, глухонімий_а, німий_а, сліпий_а
- колясочник_ця
- візочник_ця
- прикутий_а до інвалідного крісла/ліжка
- психічно хворий_а
- божевільний_а
- даун
- шизофренік/епілептик тощо

КОРЕКТНО

- особи/люди з інвалідністю
- людина з порушеннями/вадами зору/слуху/мовлення
- користувач_ка візка/коляски
- людина на інвалідному візку/колясці
- людина з ураженням опорно-рухового апарату
- особа з інтелектуальними порушеннями
- особа з психічними порушеннями
- особа з (...) (наприклад: особа з аутизмом та ін.

Інвалідність не є основною характеристикою людини, тому не варто згадувати про це, якщо від цього не втратиться суть статті.

Як подавати інформацію про людей старшого віку?

Ейджизм (від англ. age — вік) — це створення стереотипів і дискримінація окремих людей або груп людей за віковою ознакою; ейджизм може проявлятися у різних формах, включаючи упереджене ставлення, дискримінаційну практику або інституціональні заходи політики та практики, які сприяють закріпленню стереотипних уявлень.

Зазвичай людей старшого віку зображують фізично слабкими, наївними, нікому не потрібними, хворобливими та нецікавими. Про них зазвичай кажуть «пенсіонер_ка» (не забуваємо, що пенсію отримують не тільки люди старшого віку), «особи похилого віку» (незважаючи на те, що це поняття й досі використовується в чинному законодавстві України, журналістам варто пам'ятати, що терміни еволюціонують), «стара/старий», «баба/дід» тощо. Варто уникати подібних найменувань, адже Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ) виділила конкретні вікові групи та надала їм правильні і толерантні назви:

- особи віком від 60 до 74 років – люди старшого віку;
- особи віком від 75 до 89 років – літні люди;
- особи від 90 років – довгожителі.

Не варто акцентувати на особливостях або природних змінах людини, адже суть зовсім не в цих ознаках. Толерантне суспільство – це суспільство, що йде вперед і не зупиняється в розвитку. Дискримінація – це шлях в безодню і саме ми, люди, які не є байдужими до нашої країни та подій, які в ній відбуваються, маємо бути агітаторами до позитивних змін.

Вікторія ХРИСТОВСЬКА

Мовна толерантність в журналістському тексті

Мовна толерантність є явищем надзвичайно високої суспільної тональності. Вона передбачає визнання людьми факту, що наш світ багатовимірний і різноманітний, що в ньому живуть представники багатьох рас, конфесій, національностей з різними культурами, нормами поведінки, цінностями і традиціями. Про що б не повідомляв журналіст, які б актуальні проблеми не висвітлював, головною метою його діяльності повинні стати демонстрація високих людських цінностей і соціально корисних мотивів, проповідь добра і справедливості.

Але у повсякденні ми часто спостерігаємо протиріччя між очевидною необхідністю толерантної поведінки у професійній діяльності сучасного журналіста і тим, що результат його праці не завжди відповідає цим вимогам. Сучасна преса пропонує тексти, які можна віднести до категорії інтолерантності: висвітлює прояви нетерпимості, насильства, тероризму, людської агресії.

Останнім часом визначальним у виборі мовних засобів виявився загальний тон сучасних ЗМІ – дуже часто іронічний, скептичний, глузливий, а подеколи знущальний, в результаті газетно-журнальна мова набула характеру мовної агресії. Агресія мови, як правило, призводить до відчуження, ворожості і нерозуміння, демонструючи відсутність професіоналізму, низький інтелектуальний рівень і, відповідно, низьку мовну культуру. Тому вона неприпустима щодо етики і неефективна з комунікативної точки зору.

Є безліч документів, етичних кодексів, положень, у яких декларуються норми і принципи поведінки журналістів. Журналіст повинен усвідомлювати свій обов'язок перед суспільством та докладати максимум зусиль, щоб всі суперечності і непорозуміння, які виникають між громадянами, вирішувалися мирно, не призводили до конфліктів, не завдавали шкоди суспільству.

У свою чергу етичні норми накладають особливу відповідальність на діяльність журналіста, який покликаний не замовчувати проблеми, а допо-

магати їх вирішенню, створювати стабільне та мирне суспільство.

Незважаючи на всю прагматичність нашого часу, творець засобів масової інформації повинен не просто неупереджено і чесно викладати факти, сприяти самовизначенню громадської думки, а й думати про наслідки своїх виступів, враховуючи, що вміння говорити на мові толерантності – це вміння говорити з повагою до опонента. Оскільки журналіст покликаний бути посередником між людьми, роз'єднаними різними соціальними факторами, йому повинні бути притаманні внутрішня культура і толерантність.

Толерантність у своїй сукупності норм і принципів – не пасивна покірність думки, поглядів і дій інших, а активна моральна позиція і психологічна готовність до співучасті, взаєморозуміння для позитивної взаємодії з людьми іншого культурного, національного, релігійного або соціального середовища.

Алла БЄДНА

ТОЛЕРАНТНЕ ВИСВІТЛЕННЯ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ У ЗМІ

Проблема висвітлення вікових категорій у засобах масової інформації – одна з найне-розкритіших тем. Частіше за все, ЗМІ, розповідаючи про новини, пов'язані з особами похилого віку, створюють образ немічної людини, що є некоректним, а також викори-стовують некоректні лексеми.

Важливим є й те, що у чинному законодавстві України й досі використовується вислів «особи похилого віку», однак журналістам варто розуміти, що терміни еволюціонують разом із розвитком суспільства. Для того, щоб подана інформація була коректною, слід вживати термін «люди старшого віку».

Для отримання чіткої класифікації варто зверну-тися до Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), яка регламентує:

- 25-44 років – молодий вік;
- 44-60 років – середній вік;
- 60-75 років – похилий вік;
- 75-90 років – старечий вік;
- Особи, які досягли 90 років – довгожителі.

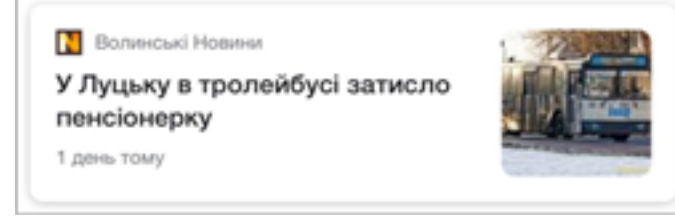
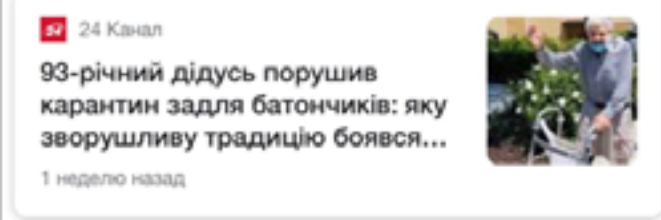
Дитячий вік має детальнішу класифікацію:

- від народження до одного року – немовля;
- від народження до підліткового віку (до 12 років) – діти;

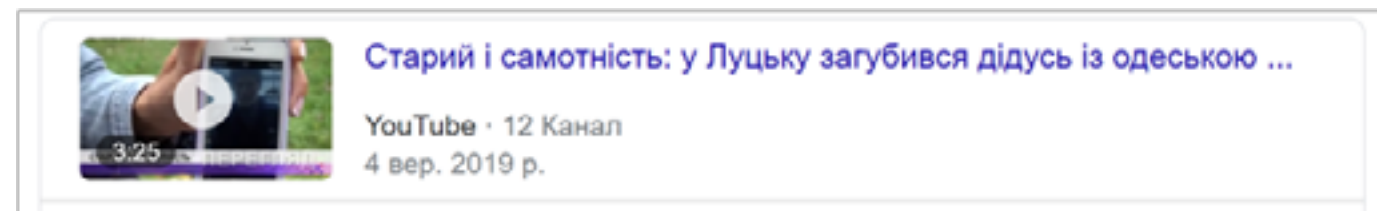
Натомість українські ЗМІ часто використо-вують лексему «бабуся» або «дідусь», які, в свою чергу, не позначають вік, а вказують на родинні зв'язки.

- від дитинства до юності (13–19 років) – підлітки;
- від 17 до 21 року – юнаки та юнки;
- діти шкільного віку (6–18 років);
- учні початкової / молодшої школи (1–4-й класи);
- учні середньої школи (5–9-й класи);
- учні старшої школи (10–11-й класи).

Також працівники медіа люблять вжи-вати слова «пенсіонер» або «пенсіонерка», що асоціюється зі старістю через вихід лю-дини на пенсію. Подібна лексема є недо-речною, адже про пенсії, частіше за все, у новині не йдеться. До того ж, отримання пенсії може свідчити не лише про старість людини, а й про інвалідність.

Використання лексем «старий»/«стара» також часто трапляється у су-часних ЗМІ, але є некоректним.

Якщо у процесі написання матеріалу у журналіста/журналістки вини-кають питання щодо коректного викладу тексту, найкращий документ, до якого варто звернутися, – це «Порадник висвітлення соціальних прав та вразливих груп в українських медіа» від Ради Європи.

Загалом, при висвітленні подібних тем слід послуговуватися баналь-ними правилами доброчесності. Бачити потрібно людину, а вже потім її національність, вік або форму інвалідності. І головне – мати на меті не скандальність власного матеріалу, а бажання донести коректну ін-формацію до читача.

Вікторія МАЛЮТА

Гендерна

10

Гендерна нерівність вже давно вкорінилася в нашому житті: робочі місця, заробітна плата, політика, маркетингові комунікації тощо. Проте люди сьогодні настільки зосереджені на буденності, що навіть не можуть усвідомити, наскільки дискримінуючий простір їх оточує. Ба навіть інформаційне середовище — сфера, яка становить невід’ємну частину життя кожного з нас.

Чи замислювалися ви хоч раз про нерівність у масмедіа?

Українська журналістика зазвичай вважається сферою жіночого панування. За словами Керівника ГО «Детектор медіа» Отара Довженка, в редакціях українських ЗМІ вже на початку десятиліття було 59 % жінок. Цей показник нині виріс — старші журналісти-чоловіки поступово залишають професію, а за партами аудиторій журналістських факультетів сидять переважно студентки (близько 70 %). Дослідники Гендерного інформаційно-аналітичного центру «Крона» також стверджують, що близько 85 % працівників сфери медіа — жінки.

Ведучий програми «Свобода слова» Вадим Карп’як зазначає: «Варто зауважити, що я маю таке хобі: коли дивлюся пресконференції всіляких українських можновладців, то рахую запитання і рахую гендерне співвідношення журналістів і журналісток. І для мене років 4-5 тому виявилось відкриттям, що більшість політичних журналістів — це журналістки. Тобто журналістів-чоловіків у політиці значно менше, ніж жінок. І ми справді дивимось глобально на українську політику жіночими очима, хоча домінують у ній поки що чоловіки». І дійсно, за даними Інституту масової інформації, майже 90 % жінок висвітлюють теми політики, а також шоу-бізнесу і криміналу. Увага ж чоловіків в основному прикута до тем економіки, спорту тощо.

Незважаючи на це, жінок-експерток в українських онлайн-медіа все ж таки у чотири рази менше, ніж чоловіків. Вони коментують близько 18 % матеріалів, тим часом як 82 % коментарів надають чоловіки. До того ж у репортажах жінки-героїні трапляються втричі рідше, ніж чоловіки.

International Federation of Journalists повідомляє, що наразі заробітна плата жінок-журналісток на

11

33 % менше, ніж чоловіків. Таку кричущу несправедливість щодо оплати праці та працевлаштування, за оцінками Всесвітнього економічного Форуму в Давосі, світ зможе подолати лише через 170 років. Тому для поліпшення ситуації вкрай важливо вже зараз дотримуватися основних принципів журналістської та гендерної етики:

- Звертати увагу на професіоналізм, а не на гендер. Стать ніяким чином не повинна впливати на зміст та оцінку.
- Не боятися залучати експерток у статті та репортажі, адже серед жінок є такі ж професіонали, як і серед чоловіків.
- Ухвалювати та впроваджувати правову базу проти дискримінації.
- Намагатися уникати стереотипів, не вішати ярликів.
- Стежити за рівнем толерантності лексики, уникати образливих висловлювань, вживати фемінітиви та маскулізми (для надання відтінку нейтральності можна також вживати слова спільного роду).
- Впроваджувати гендерний баланс у медіасфері.

Отже, проблема гендерної нерівності в українській медіасфері існує та стосується і жінок, і чоловіків. Вже не перший рік провідні держави світу борються з дискримінацією та сексизмом, створюючи акти, закони та рекомендації для подолання гендерної несправедливості (наприклад, Декларація Комітету Міністрів Ради Європи «Про рівноправність жінок та чоловіків»), які треба неодмінно впроваджувати в життя працівників українських масмедіа.

Валерія ГАЖАЛА
Вікторія КАРПІНСЬКА

Ієрархія

#[ШЧО]

Тема випуску — особливості роботи журналістів

ПОДИВИТИСЯ

Журналіст (2016, реж.: Брайан Дек'юбеліс)

У фільмі розповідається про нью-йоркського журналіста Портера Рена, який веде колонку в одному із місцевих видань. Аби не втратити читацький інтерес, чоловік постійно мусить знаходити цікаві інтриги, скандали та гострі теми. І ось одного разу приваблива незнайомка запропонувала журналісту зайнятися розслідуванням нерозкритого вбивства її чоловіка. Рен із задоволенням погодився, навіть не уявляючи, яке божевілля його чекає.

Зодіак (2007, реж.: Девід Фінчер)

Два працівники газети – репортер Пол Евері і карикатурист Роберт Грейсміт – намагаються допомогти поліції зловити небезпечного серійного вбивцю, який тероризує Сан-Франциско і надсилає у місцеве видання зашифровані послання. Фільм заснований на реальних подіях, що сталися в США на початку 70-х років. А якщо раптом опис вас не заінтригував, то ось вам ще одна причина переглянути кінокартину: головні ролі у фільмі виконали: Роберт Дауні-молодший, Джейк Джилленхол та Марк Руфало.

Привіт, кіномане, презентуємо тобі нашу вже традиційну рубрику “Що б такого глянути”. Ми склали список фільмів про журналістів та їхню нележку, нервову і веселу роботу. Ці фільми будуть до вподоби і тим, хто планує займатися журналістикою, і тим, хто просто хоче розважитися. Отож, поїхали!

День бабака (1993, реж.: Гарольд Раміс)

Комедія, в якій неймовірно якісно втілено образ тележурналіста. За сюжетом Філ Конорс працює метеорологом на одному з телеканалів Піттсбурга. А паралельно вже кілька років поспіль їздить до сусіднього містечка для висвітлення Дня бабака. У чоловіка така робота особливого захвату не викликає, тому він прагне якнайшвидше відпрацювати репортаж і поїхати додому. Але, за іронією долі, надовго застряє не тільки в ненависному місті, але й в тільки що прожитому дні. Кінострічка сподобалася і глядачам, і критикам, отримала премію Британської академії і була внесена до Національного реєстру фільмів США.

У центрі уваги (2015, реж.: Томас МакКарті)

Оскароносний фільм, переможець у номінації «Найкращий фільм». Сюжет картини не занадто оптимістичний, але в ньому детально і реалістично показано, як провести журналістське розслідування на найвищому рівні. У січні 2002 року в газеті Boston Globe був опублікований приголомшливий матеріал про численні випадки педофільії в римо-католицькій церкві. За результатами журналістського розслідування з'ясувалося, що понад 70 священників були причетні до цього. Ці злочини системно покривав кардинал Бернард Лоу, Бостонський архієпископ. В одному з інтерв'ю режисер МакКарті розповів, що під час роботи над фільмом головним завданням для нього було детально й реалістично показати, як у такій ситуації працюють журналісти, щоб віднайти достовірний матеріал та продемонструвати його широкому загалу.

Ось так і пишу...

Черешня в мене гарно за вікном цвіте,
Її красою милувався б вічно.
Але, мабуть, тут точно щось не те,
Якщо черешня зацвіла у січні...

Глобальне потепління не минає
Безслідно у краях, де ми живем.
Морозів взимку майже не буває,
А сніг давно вже змінений дощем.

І я не знаю ще чекати скільки,
Щоби на кригу на Дніпро піти.
А поки трохи льоду можна тільки
У морозильній камері знайти.

До нас птахи на зиму зовсім скоро
Летіти будуть з Африк і Мальдів.
Боюсь, щоб в грудні серед свого двору
Фламінго перелітне не зустрів.

Отож, сиджу собі і думаю про сніг,
Сиджу і просто мрію про морози.
Тоді б на річку зразу я побіг,
А поки на обличчі тільки сльози.

Ще пам'ятаю: крокував по місту
Із льодобуром, ящик взявши на плече,
Світилися очі щастям, оптимізмом –
Бо лід стоїть і сонце не пече.

Бувало, кожен рибу сам шукає,
Гектари навкруги людей води,
І тільки хтось з усіх когось впіймає,
Всі інші зразу прибіжать туди.

Людей все більше. Тільки уявіть.
Рибалки перетворюються в натовп.

У всіх предмети, щоб колоти лід,
І в ящиках провізії багато.

Такими силами ми легко і без бою
Могли би революцію здійснити.
Або, наприклад, нашою юрбою
Сусідню Польщу взяти й захопити.

А ні, у всіх завдання більш серйозне,
Одна мета в рибалок багатьох:
У день, цілком зимовий і морозний,
Зловити окуня чи може навіть двох.

Бувало, втомлені приходили під вечір.
Якраз історія згадалася мені.
Дістали якось рибу, наші речі,
Та окунь в ящику один лишивсь на дні.

І ось проходить тиждень, вже субота,
Ми цілу ніч із батьком не спимо.
Все уявляєм, як не на роботу,
А на Дніпро, нарешті, ідемо.

Уже вдягнулись, ящик відкриваю
(Покласти термос, в ньому чаю літр).
А звідти запах з ніг мене збиває,
По хаті розлітаючись, як вітер...

Квартиру ще провітрювали довго,
Як мили ящик – теж запам'ятав.
Не з'ясували ми лише одного:
Хто рибу звідти вчасно не дістав.

Якщо у вас ще й дача коло річки,
Це кардинально змінює суть справ:
Погрітись можна завжди біля пічки
І цілий день не мерзнуть без підстав.

Ось так і пишу...

Ото краса, як порибалиш трошки
(Морозний день і сильні дмуть вітри),
А потім в хаті, взявши суп і ложку,
Під грубку ляжеш на годинку-півтори.

Пошарпаєш в чоботях потім знову
Ще трошки порибалити, авжеж.
Як раптом на ріці не буде кльову,
Додому грітись знов-таки підеш.

Було чудово, як після обіду
Ще брав я на горищі ковзани,
Куди захочу я, туди беру і їду,
Коли не можуть їздити човни.

Бувало, розганявся що є сили,
А потім падав, що ледь зуби не губив,
Бо ковзани під снігом зачепили
Ту лунку, що я зранку просвердлив.

Бувало, стоїмо біля квартири,
Вона зачинена, зсередини ні звуку.
Я ключ дістав, й хвилини ще чотири
Відіграємо ми в під'їзді змерзлі руки.

Згинатись пальці потихеньку починають,
Бо взимку риболовля – це робота,
В замку вже ключ я ними повертаю,
Шнурки ще б розв'язати на чоботях...

Ото були часи, ну а тепер прогнози
Погоду прогнозують все теплішу.
Лежу коло вікна і згадую морози,
І вм'ятина в дивані тільки глибша.

Дмитро ЧЕЛИШЕВ

Редакція «Nota Bene» відкрита до співпраці з викладачами та студентами.
Якщо Вам є що розказати, чим поділитися, то ми з радістю допоможемо.
Чекаємо на ваші листи: notabene.kubg.edu.ua@gmail.com